

Ülkemizin İlk Kadın İnşaat Mühendisi Sabiha RIFAT GÜRAYMAN Mezuniyetinin 58. Yılında

*Ülkemizin ilk kadın İnşaat Mühendisi
Sabiha Rıfat, Türk kadınına gerek öğrencilik
yıllarında gerekse meslek yaşantısında büyük
başarı ile temsil etmiş bir İTÜ'lü.*

*Atatürk'ün emri ile Mühendis Mektebi'ne
kız öğrenci alınacağını son anda öğrenerek
kaydını yaptıran Sabiha Rıfat, Türkiye'nin
ilk kadın İnşaat Mühendisi olma onurunun
yanısıra, birçok binaya, okula, köprüye
imzasını atmış, meslek yaşantısının en
önemli eseri olarak kabul ettiği Anıtkabir'in
inşasında ise 10 yıl başkontrolör olarak
çalışmış.*

Röportaj: Hatice YAZICI

İTÜ'ye, o zamanki adı ile Yüksek Mühendis Mektebi'ne girişiniz nasıl oldu?

İTÜ'ye girişim rastlantı sonucu ve son anda oldu. Ben daha ilkokul sıralarında matematik dersine duyduğum ilgi ve bu dersteki başarımla nedeniyle hocam Melek Hanım tarafından öğretmenlik idealleri ile yetiştirilmiştim. Nişantaşı Kız Ortaokulu'nu bitirdikten sonra, İstanbul Kız Lisesi'ne kaydımı yaptırdığım gün, uzun süredir görmediğim bir okul arkadaşımı ziyaretim sırasında Atatürk'ün emri ile Mühendis Mektebi'ne kız öğrenci alınacağını öğrendim. Hemen o anda kararımı verdim ve arkadaşımın birlikte Gümüşsuyu'ndaki okula

Okulun ilk bayan öğrencilerine gerek sınav sırasında gerekse öğrenim sırasında tepkiler nasıldı?

İki kız öğrencinin Mühendis Mektebi'ne kayıt yaptırması daha başında büyük merak ve ilgi uyandırmıştı. O zaman sınava sadece mümeyyizler girerken, ben sınava alındığımda okulun hocaları da sınav jürisine çağırılmışlardı. Zira ben Mühendis Mektebi'ne ortaokul mezunu olarak giren tek bayandım. Diğerleri liseden ve ortaokuldan gelen erkek öğrencilerdi, Melek Ertuğ ise lise mezunu idi. Zaten o yıl okula son kez ortaokul mezunları alındı, öğrenim süresi ise 6 yıldır. Yani Mühendis Mektebi'nde öğrenim liselilere göre daha kolay, ortaokuldan gelenlere göre daha zordu. Buna rağmen sınıfımızın başarılı öğrencileri genellikle ortaokuldan gelenler arasından çıkmıştı.

Sabiha RIFAT'ın mesleğinin ilk yıllarında yapımını üstlendiği köprü "Kız Köprüsü" adı ile anılıyor.

gittik. Fakat kayıtların kapanmak üzere olduğunu ve iki gün sonra da sınavların yapılacağını öğrendik. Yanımda kayıt için ne para ne de bir belge vardı. Ümitsizliğe kapıldığım bir anda aklıma Nişantaşı'ndaki okulun geldi. Hiç unutmuyorum. Gümüşsuyu'ndan Nişantaşı'na koşarak gitmiş ve orada bulduğum bir hocama durumu anlatmışım. Bana hemen bir belge hazırlamışlar, hatta dosyamda fotoğraf olmadığı için başka bir belgeden de fotoğraf koparıp yapıştırmışlardı. Aynı hızla geri dönüp, son dakikalarda Mühendis Mektebi'ne kaydımı yaptırıldı. İki gün sonra yapılan sınavı da başarı ile kazandım. Böylece 350 erkek öğrenci arasında Melek Ertuğ ile birlikte okulun iki kız öğrencisi olduk.

tebi'nde öğrenim liselilere göre daha kolay, ortaokuldan gelenlere göre daha zordu. Buna rağmen sınıfımızın başarılı öğrencileri genellikle ortaokuldan gelenler arasından çıkmıştı.

Sabiha RIFAT GÜRAYMAN, okuldaki başarısını meslek yaşantısında da sürdürmüş, cesareti ve başarıları ile hiçbir zaman erkek meslektaşlarının gerisinde kalmamış ...

İlk günler herkes büyük bir merakla izledi, fakat giderek bize alışıldı ve hiçbir zaman olumsuz bir tepki ile karşılaşmadık.

Büyük yenilik hareketlerinin yaşandığı Cumhuriyetin ilk yıllarında öğrenim gördünüz. Yükseköğrenim gören kız öğrencilerin parmakla gösterilecek kadar az olduğu dönemde ailenizin size karşı tavrı nasıldı?

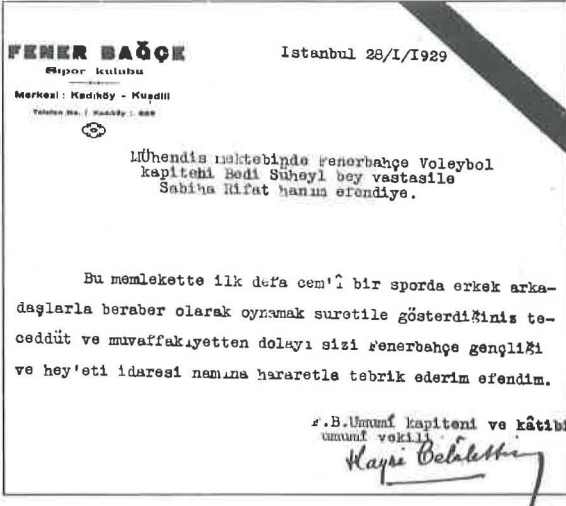
Benim ilk hocalarım annemle babamdır. Daha okula başlamadan okuma-yazma öğrenmişim. Ailemizde dini rütbeleri olan birçok kişi vardı, fakat bunlar son derece aydın ve yeniliklere açık kişilerdi. Asla bir baskı sözkonusu olmadı. Babam 1906 yılında Harbiye'den mezun olmuş, birçok cephelerde savaşmış, yaralanıp esir düşmüştü. Savaş yıllarında yokluk, babamın asker olması, işgal kuvvetlerinin baskıları sık sık yer değiştirmemize sebep oldu. Aile içinde yaşadığımız büyük acılar nedeniyle de savaşın bittiği yılların coşkusunu yaşamadık bile. Biz acılar içinde sevinçler yaşadık. Bütün bunlara rağmen benim eğitimim yarım bırakılmadı ve bu konuda birçok kararı da kendim vermek zorunda kaldım. Onlarda bana karşı "başarabilir mi" kuşkusu hiçbir zaman oluşmadı. Ben de direncimi yitirmeden sonuna kadar dayandım.

Öğrencilik yıllarında cesaretinizi bir kez daha gösterip, okulun voleybol takımında tek bayan olarak oynamışsınız...

Mühendis Mektebi'ne girdikten bir yıl sonra, okulun voleybol takımına girdim. Takımdaki tek bayandım. O zamanlar kulüp olarak sadece Fenerbahçe ve Galatasaray vardı. Beni daha sonra Fenerbahçe Kulübü'ne kaydettiler ve birçok resmi maçta erkeklerle birlikte ilk defa bir bayan sporcu olarak oynadım.

Yıl 1933 ve siz İTÜ'den Yüksek İnşaat Mühendisi olarak mezun oldunuz. İlk yaptığınız şey ne oldu? İlk olarak nerede çalışmaya başladınız?

Mezun olur olmaz ilk olarak bende çok emeği olan son derece idealist ve bana geleceğin öğretme-

Erkek Voleybol takımında ilk defa tek bayan olarak oynayan mezunumuza, Fenerbahçe Kulübü cesareti ve başarısından dolayı bir tebrik mektubu göndermiş.

ni gözü ile bakan ilkokul hocam Melek Hanım'ın elini öpmeye gittim. Melek Hanım bana buruk bir sevinçle "...çok güzel, çok güzel ama maarif iyi bir eleman yitirdi, hadi bakalım şimdi Abdurrahman Naci gibi zengin ol da görelim..." demişti.

Ve zamanın Valisi Üstündağ'a giderek diplomalarımızı aldık. Arkadaşım Melek bana dönüp, şimdi ne yapacağız" dediğinde, ben de "...herkes ne yapıyorsa biz de onu yapacağız.." dedim. Ben Ankara'da Nafia Müdürlüğü'ne, O da Bursa'ya atanmıştı. Göreve başlamak üzere Ankara'ya gidip Vali Nevzat Tandoğan ile görüşüğüm sırada Vali başmühendisin kulağına eğilip bir şeyler söyledi. Sonradan öğrendim "...kıza fazla yüklenmeyin.." demiş.

Meslek hayatıma başladığım ilk zamanlar adım "mühendis hanım" olmuştu. Çoğu zaman mühendis arayanlar odama girip bir bayan gördükleri zaman geri çıkıyorlar, telefonda bayan sesi duyanlar da geri kapatıyorlardı fakat zamanla bana alışıldı ve çevremde büyük bir saygı-sevgi çemberi oluştu.

Türkiye'de ilk defa bir bayan mühendis olarak erkek meslektaşlarınızla aynı koşullarda çalışmaya başladınız. Ne gibi zorluklarla karşılaştınız?

Bizim mezun olduğumuz yıllarda Ankara'da iş olanağı çok fazlaydı. Ankara başkent oluşu nedeni ile adeta yeni baştan imar ediliyordu.

Mühendislerin ilk defa şehir dışına gönderilmeye başlandığı sıralarda ihale edilen ancak önemli bir iş olduğu için tecrübeli mühendislerin düşünüldüğü iki köprü yapımı için ben de başvuruda bulunmuşum. Ankara-Beypazarı Karayolu'nun 86. km'sinde yapılacak bu köprüde görev alma isteğimi ileten başmühendise Vali, "dağ başındaki şantiyede kadın mühendis olmaz" diyerek karşı çıkmıştı. Ben isteğimi ısrarla yineleyerek şartlar ne olursa olsun gitmek istediğimi söyledim. Israrlarım sonucu görev bana verildi ve golf pantolonumu giydiğim gibi işin başına koştum. Şantiye ve çadır hayatına kısa zamanda alışarak, hem birlikte çalıştığım grubun hem de civardaki köylülerin ilgisini ve sevgisini kazandım. Her akşam çadırıma kadar bana

Sabiha RIFAT GÜRAYMAN, Mühendis Mektebi'ne giren ilk bayan olmanın yanı sıra, okulun voleybol takımına girip daha sonra da Fenerbahçe forması ile birçok resmî maçta erkek takımında oynamış ilk bayan...

yemek getiren köylüler bana artık "kızımız kızımız" diyorlardı.

Köprü yapımı devam ederken, kiş mevsimi de yaklaşıyordu. Köprüyü bir an önce bitirmek için acele ederken, bir akşam çalışanlardan biri çadırıma girerek işçilerin gitliğini söyledi. Şaşkınlık içinde dışarıya fırladım ve gecenin karanlığında arkalarından koşarak nereye gideceklerinisordum. Daha fazla para verileceğini ve kışın da basırmak üzere olduğunu, bu nedenle civar köylerden birine cami yapımı için gideceklerini söylediler. Kadın olduğum halde hiçbir şeyden korkmadığımı, bundan utanmaları gerektiğini, camiden çok köprünün acil ve önemli olduğunu ve geri dönmelerini söyledim. Sonunda onları ikna ettim. Geri döndüler ve köprüyü bitirdik. Daha sonra "Kız Köprüsü" adı ile anılmaya başlayan bu köprünün yapımı sırasındaki olaylar Vali'nin kulağına kadar gitmiş ve Vali başarıma sevinmişti.

Meslek yaşantınızın en önemli eseri olarak kabul ettiğiniz Anıtkabir'in inşasında 10 yıl görev yaptınız. Bu görev size verildiğinde neler hissettiniz?

Anıtkabir inşaatında görevlendirilmem beni son derece sevindirmiş ve gurur vermişti. Bu görevi yerine getirmekle, Türk kadınına çağdaş uygarlık yolunu açan Atatürk'e olan borcumun çok küçük bir bölümünü ödeyebilecektim.

Anıtkabir inşaatının başına bir bayan mühendisin getirilmesi yurtiçinde olduğu kadar yabancılara da ilgisini çekmiş. O süre içinde kimlerle karşılaştınız, neler yaşadınız?

Büyük bir onur duyarak yapımında görev aldığım Anıtkabir'in projesi Ord.Prof. Emin ONAT ile Prof. Orhan ARDA'ya aitti. Proje, uluslararası boyutta bir yarışma sonucunda seçilmişti ve jüride uluslararası üne sahip Mimar Prof. Paul BONATZ da bulunuyordu. Anıtın inşası sırasında yakından tanıma fırsatı bulduğum BONATZ'ın da yapıya büyük katkıları oldu. Proje nedeniyle zaman zaman ONAT, ARDA ve BONATZ ile biraraya geliyor, onlara gelişmeleri aktarıyor ve bilgi veriyordum.

Sabiha RIFAT, Prof. Orhan ARDA (solda) ve Y.Müh. Osman AKMAN.

Yapı, İkinci Dünya Savaşı sırasında ve yapımcı firmaların çıkarıldığı güçlükler nedeniyle zaman zaman duraklıyor ve sorunlar çıkıyordu. Fakat ben işi sonuna kadar götürmeye kararlıydım.

Dönemin Cumhurbaşkanı ve Başbakanı da zaman zaman Anıtkabir'e gelerek inşaatı yakından takip ediyorlardı. Yapıyı görmeye gelenlerin karşısına her seferinde ben çıkıp bilgi veriyor ve gelişmeleri aktarıyordum. Yine böyle bir gün Anıtkabir'i ziyarete gelen Yunanistan Başbakanı Vanizelos, inşaatın başında bir kadın mühendisi görünce çok şaşırılmış ve beni tebrik etmişti. Ben de Türk kadınının Ata'mıza olan borcun u ödemek için bir vesile bulduğum için çok mutlu olduğumu söylemiştim. Ay-lar sonra nakil töreni sırasında Yunanlı bir diplomat yanıma gelerek "Başbakanımız Atina'da sizden söz etti, sizinle kıvanç duyduk" demişti. Bir gün yine çalışma esnasında zamanın Bayındırlık Bakanı Sırrı Day bizi izlerken, bana dönmüş ve "Atatürk Türk kadınlarına açtığı yolda sizin bu denli başarıyla ilerlediğinizi görse ne kadar sevinirdi kimbilir" demişti.

Yapıdaki görevim on yıl sürdü ve geride bir yığın anıların kaldığı bu on yıl sonunda yapı tamamlandı.

Siyasetin kalbinin attığı yerde, Ankara'da ve çok önemli bir görevde yıllarca bulundunuz, göreviniz gereği siyaset adamları ile iç içe oldunuz. Siyaset size hiç cazip gelmedi mi?

Böyle bir şey çok defalar teklif edilmesine rağmen hiç düşünmedim. Hatta mesleğimin ilk yıllarında beni Ankara dışına göndermek istemeyen dönemin Ankara Valisi Nevzat Bey, yanımda mebusların da bulunduğu bir toplantıda bana dönmüş "sen her tarafı fethettin" diyerek siyasete atılmamı istemişti. Fakat ben, çok emek verdiğim ve çok sevdiğim mesleğimden asla vazgeçmeyeceğimi söyleyerek bu teklifi reddettim.

Başarılarınız ve cesaretinizle hiçbir zaman erkek meslektaşlarınızın gerisinde kalmadığınızı görüyoruz. Bu durumda kadın-erkek sorununu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Gerek öğrencilik yıllarımda gerekse meslek yaşantım boyunca erkek meslektaşlarımla aramda hiç-

Anıtkabir'i ziyaret etti sırasında inşaatın başında bir kadın mühendisi gören Yunanistan Başbakanı Venizelos çok şaşırılmış ve Sabiha RIFAT'ı tebrik ederek ülkesinde ondan söz etmiş...

bir fark gözetmedim. Cesaret ve azimle bu sorunun üstesinden gelinebileceğine inanıyorum. Kaldı ki, günümüzde kadınlarımız artık her meslekte çalışabiliyor, başarılı olabiliyor ve erkeklerle boy ölçüşebiliyorlar. Sonuçta diyorum ki, başarı birçok yerde bu sorunu ortadan kaldırıyor.

Sabiha RIFAT GÜRAYMAN İTÜ sevgisi ile dopdolmuş bir insan. İTÜ adını duyduğunda ve İTÜ'lü birini gördüğünde bunu her hali ile belli ediyor. Geçen yıllara rağmen bu sevgisinden hiçbir şey yitirmemiş ve sınıf arkadaşları ile de bağlarını koparmamış. İTÜ'den sınıf arkadaşı Remzi GÜRAYMAN ile evli olan ve zaman zaman İTÜ deki törenlere de katılan mezunumuz, yine bu törenlerden biri ile ilgili anısını da şu şekilde anlattı: "...mezunlarımızın katıldığı bir tören için Maçka'daki G-Anfisi'nde bulunuyorduk. Rektör Prof.Dr. Kemal KAFALI kürsüdeki konuşması esnasında salondan bulunan eski mezunlarımızdan abilerimiz diye söz ederken, ön sıralarda oturmakta olan ben dayanmadım ve ablalarımız da var" diye bağırardım. Bunun üzerine bütün salon kahkahalarla gülmüştü.

Son olarak Yapı ve İmar İşleri Başkanlığı'nda Teknik Müşavirlik görevini sürdürmekte iken kendi isteği ile emekliye ayrılmış ve Anıtkabir gibi bir yapı ile mesleğini taçlandırmış olan mühendis ablamız bugün 81 yaşında ve İstanbul'da Küçükyalı semtinde oturuyor.